

Nina Ketola

LOPPULAUSUNTO ESITUTKINNASSA

Liiketalouden koulutusohjelma

2018

LOPPULAUSUNTO ESITUTKINNASSA

Ketola, Nina
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma
Joulukuu 2018
Sivumäärä: 37
Liitteitä: -

Asiasanat: rikosprosessi, esitutkinta, esitutkintalaki

Tässä opinnäytetyössä tutkittiin esitutinnan päättämisvaiheen loppulausuntomenettelyn prosessia sekä sen vaikutuksia rikosprosessiin ja loppulausuntomenettelyn hyviä puolia sekä puutteita loppulausuntomenettelyssä. Tapaustutkimuksella tarkasteltiin sitä, miten loppulausuntomenettelyyn päädyttiin, missä vaiheessa asia tuli esille ja minkälaisia loppulausuntoja annettiin. Selvitettiin lisäksi miten loppulausuntomenettelyä toteutettiin. Tästä opinnäytetyöstä rajattiin pois esitutkintayhteistyö loppulausuntomenettelyssä.

Opinnäytetyö pohjautui vuonna 2014 uudistuneeseen esitutkintalakiin (805/2011), jota vertailtiin edeltävään kumottuun esitutkintalakiin (449/1987) sekä niiden esitöihin. Tietoperustaa kerättiin mm. myös oikeuskirjallisuudesta, oikeuskäytännöistä ja oikeudellisesta artikkelista. Opinnäytetyön teoriaosassa käsiteltiin esitutkintaa yleisesti, loppulausuntomenettelyä ja sen tarkoitusta sekä loppulausuntomenettelyn etenemistä.

Opinnäytetyötä varten tutkittiin kolmea rikostapausta, joissa oli kaikissa toteutettu loppulausuntomenettely. Verrattiin näiden tapausten keskinäisiä yhtäläisyyksiä ja eroja loppulausuntomenettelyn suhteen sekä tehtiin päätelmiä, miten menettely on edennyt kussakin tapauksessa.

Opinnäytetyössä selvisi, että loppulausuntomenettely toteutetaan useimmiten poliisi-johtoisesti ja syyttäjä ei ole ollut tapaustutkimuksen kohteena olleiden tapausten loppulausuntomenettelyssä mukana. Loppulausuntomenettelyn vaikutusta tuomioistuinten antamaan tuomioon ei pystynyt päätellä tapaustutkimuksen kohteena olevien rikostapausten tuomioista. Loppulausuntomenettely on useimmiten käytössä talousrikosasioissa. Loppulausuntomenettely on toimiva malli kaikissa rikostapauksissa, joissa on riidanalaisia seikkoja.

CONCLUDING SPEECH AT CRIMINAL INVESTIGATION

Ketola, Nina

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Business Administration

December 2018

Number of pages: 37

Appendices: -

Keywords: criminal process, criminal investigation, Criminal Investigation Act

In this thesis, the process of the concluding speech procedure at the final stage of the criminal investigation was studied, as well as its implications on the criminal procedure, and the merits and flaws of the concluding speech procedure. The case study examined how it came to the concluding speech procedure, at what stage it came up and what kind of concluding speeches were presented. In addition, the implementation of the concluding speech procedure was examined. This thesis does not include criminal investigation cooperation in the concluding speech procedure.

The thesis was based on the Criminal Investigation Act (805/2011), renewed in 2014, which was compared with the preceding repealed Criminal Investigation Act (449/1987) and their preliminary work. Information basis was collected from i.a. legal literature, legal praxis and a legal article. In the theoretical part of the thesis, the criminal investigation in general, the concluding speech procedure and its purpose, and the progress of the concluding speech procedure were dealt with.

For the thesis, three cases of crime were studied, which all included the concluding speech procedure. The mutual similarities and differences of these cases were compared concerning the concluding speech procedure, and conclusions were drawn how the procedure had progressed in each case.

It was found out in the thesis that the concluding speech procedure is most often carried out under the police's direction, and the prosecutor has not participated in the cases of the case study of the concluding speech procedure. The effect of the concluding speech procedure on the judgement by the court of law could not be concluded from the judgements of the criminal cases concerned in the study. The concluding speech procedure is mostly used with issues of financial offences. The concluding speech procedure is a practical model with all criminal cases including disputed issues.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	TUTKIMUSONGELMA JA TUTKIMUSMENETELMÄT.....	6
2.1	Teoreettinen viitekehys.....	6
2.2	Käytettävät menetelmät ja aineiston kerääminen.....	7
3	LAINSÄÄDÄNTÖ JA SEN MUUTOKSET.....	10
4	ESITUTKINTA.....	12
4.1	Esitutkinnan tarkoitus.....	12
4.2	Esitutkinnassa selvitettävät asiat ja noudatettavat periaatteet.....	12
4.3	Esitutkintaan osallistuvat viranomaiset.....	13
4.4	Asianosaisten esitutkinnassa.....	13
4.5	Avustaja esitutkinnassa.....	14
4.6	Esitutkinnan eteneminen.....	15
4.7	Esitutkinnan päättäminen.....	16
5	LOPPULAUSUNTO.....	17
5.1	Loppulausuntomenettely.....	17
5.2	Loppulausunnon tarkoitus.....	18
5.3	Loppulausuntomenettelyn toteutuminen.....	19
5.4	Esitutkintaviranomainen loppulausuntomenettelyssä.....	20
5.5	Syyttäjä loppulausuntomenettelyssä.....	20
5.6	Esitutkintavaiheen loppulausunnon merkitys rikosprosessissa.....	21
6	LOPPULAUSUNNON ANTAMINEN JA VAATIMUKSET.....	23
6.1	Asianosaisten tiedonsaanti esitutkinnassa.....	23
6.2	Loppulausuntopyynnön yksilöinti.....	23
6.3	Loppulausunnon laatiminen.....	24
7	LOPPULAUSUNTOMENETTELY ASIANOSAISTEN OIKEUSTURVAN NÄKÖKULMASTA.....	26
7.1	Oikeusturvanäkökulma yleisesti esitutkinnassa.....	26
7.2	Loppulausuntomenettely asianosaisten kannalta.....	26
8	LOPPULAUSUNTOMENETTELYN HYÖDYT JA PUUTTEET.....	28
8.1	Loppulausuntomenettelyn hyödyt.....	28
8.2	Loppulausuntomenettelyn puutteet.....	28
9	TAPAUSTUTKIMUS.....	30
10	LOPUKSI.....	33
	LÄHTEET.....	35

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni käsittelee esitutkintaa ja esitutkintavaiheessa suoritettavaa loppulausuntomenettelyä, joiden toteuttaminen perustuu voimassaolevaan esitutkintalakiin (22.7.2011/805). Loppulausuntomenettelyn toteuttaminen on kirjattu lakiin siinä muodossa, että sen pitäisi olla pääsääntö. Käytäntö on kuitenkin osoittanut, että loppulausuntomenettelyn toteuttaminen on enemmän poikkeus. Haluan selvittää, miten loppulausuntomenettely etenee ja mitä hyötyjä sen toteuttamisessa voi olla rikosprosessille.

Työni esittelee loppulausuntomenettelyn lakiperustaa, esitutkintaa yleisesti, avaa loppulausuntomenettelyn tarkoitusta ja loppulausuntomenettelyprosessia. Selvitän mikä tarkoitus esitutkintalain (805/2011) loppulausuntopykälällä on ja miten se tarkoitus toteutuu käytännössä. Loppulausuntomenettely on osa poliisin ja syyttäjän välistä esitutkintayhteistyötä. Yhteistyön toteutuminen loppulausuntomenettelyssä on minulla tarkastelun kohteena toisessa tekeillä olevassa opinnäytetyössä Poliisiammattikorkeakoulussa.

Loppulausuntomenettelyä päädyin tutkimaan kiinnostuksestani esitutkintaan ja siinä mahdollisesti piileviin puutteisiin. Toisena syynä aihe valikoitui sen vuoksi, kun huomasin toisissa samanaikaisesti käynnissä olevissa opinnoissani, että miten vähän aiheesta tiedänkään. Päädyin sen vuoksi tutkimaan aihetta kahden opinnäytetyön verran. Opinnäytetyöni tavoitteena on itse oppia aiheesta mahdollisimman paljon sekä oppia tulevassa työssäni havaitsemaan tilanteita, joissa voi olla aihetta ehdottaa loppulausuntomenettelyä tutkinnanjohtajalle.

Opinnäytetyöni koostuu kymmenestä luvusta. Toisessa luvussa esittelen tutkimusongelman ja tutkimusmenetelmät. Kolmannessa luvussa vertailen lainsäädäntöä ja sen muutoksia loppulausuntomenettelyn osalta. Neljännessä luvussa avaan esitutkintaa yleisesti. Luvut 5-8 käsittelee loppulausuntomenettelyä, loppulausunnolle asetettavia vaatimuksia, loppulausuntomenettelyn vaikutuksia asianosaisiin ja loppulausuntomenettelyn hyötyjä ja puutteita. Luvussa yhdeksän esittelen tapaustutkimusta ja siitä tekemiäni havaintoja. Luvussa kymmenen arvioin syitä, miksi loppulausuntomenettely ei ole vakiintunut osa esitutkintaa sekä ehdotan jatkotutkimusaiheita.

2 TUTKIMUSONGELMA JA TUTKIMUSMENETELMÄT

Opinnäytetyöni tavoitteena on selvittää esitutkinnan päättämisvaiheen loppulausuntomenettelyn prosessia sekä loppulausuntomenettelyn etenemistä. Työni tarkoituksena on lisäksi koota loppulausuntomenettelyn hyviä puolia ja mahdollisia puutteellisia käytäntöjä sen suhteen. Selvitän myös asianosaisten oikeusturvanäkökulmaa loppulausuntomenettelyssä ja oikeusturvan toteutumista. Työn tarkoituksena on tuottaa opinnäytetyö, josta lukijalle koostuu selkeä ja ymmärrettävä kokonaisuus esitutkinnan loppulausuntomenettelyprosessista ja siihen johtavista seikoista.

Empiriaosassa aion empiirisen oikeudellisen tutkimuksen avulla selvittää tilanteita, joissa on päädytty loppulausuntomenettelyyn. Miten loppulausuntoprosessi etenee, miten se velvoittaa asianosaisia. Kokoan empiriaosiossa huomioita ja tietoa käytännön loppulausuntomenettelyissä tapahtuneista asioista. Aion selventää prosessia käytännön tapausten avulla.

Opinnäytetyölläni pyrin vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

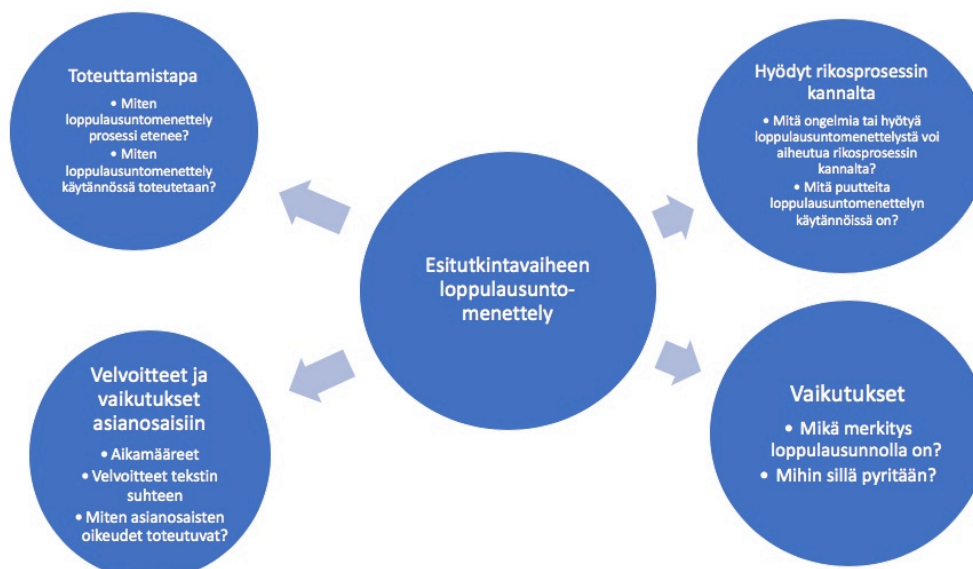
1. Miten loppulausuntomenettely toteutetaan ja mihin sillä pyritään?
2. Miten loppulausuntomenettely velvoittaa asianosaisia?
3. Mitä hyötyjä loppulausuntomenettelyllä on rikosprosessin näkökulmasta?

2.1 Teoreettinen viitekehys

Oikeuslähdeperiaatteet ohjaavat opinnäytetyöni tietoperustaa. Opinnäytetyön tietoperustaa hankin laista, lain esitöistä, käytännöstä, oikeuskirjallisuudesta, virallisista ohjeista, artikkeleista ja tapauksista.

Työni viitekehys koostuu asian taustafaktojen kokoamisesta ja rikosprosessioikeuden kokonaisuudesta. Lisäksi esittelen tutkimusongelmani yksityiskohtaisemmin, tietoperustan, tutkimuksen ja työn toteutukseen. Yhdistelen aiheesta keräämäni tietoa ja lopuksi päädyn johtopäätöksiin. Aiheesta ei ole löytynyt kovin tuoretta teosta, artikkelia tai opinnäytetyötä, joten työni näyttää olevan esitutkintalain muutoksen jälkeen ensimmäinen aiheeseen paneutuva opinnäytetyö. Teen aiheesta toista opinnäytetyötä

Poliisiammattikorkeakoulussa, joten rajaan tästä opinnäytetyöstä tuon tekeillä olevan opinnäytetyön näkökulmat pois. Poliisiammattikorkeakoulussa tekemässä opinnäytetyössä tutkin esitutkintayhteistyötä loppulausuntomenettelyssä ja loppulausunnon aiheuttamia toimenpiteitä.

Kuvio 1. Viitekehys

Kuviossa olen hahmotellut työni viitekehystä jakaen osiot aihepiireittäin. Tällä tavoin haen vastauksia tutkimuskysymyksiin, tietoperustan ja -materiaalin avulla. Tarkoituksenani on perehtyä tutkimusongelmaan empiirisen oikeudellisen tutkimuksen metodein ja tapaustutkimuksen avulla. Työni tarkoitus on tuottaa tietopaketti esitutkintavaiheessa suoritettavan loppulausuntomenettelyn toteutuksesta ja vaikutuksista.

2.2 Käytettävät menetelmät ja aineiston kerääminen

Opinnäytetyössäni käyttämäni menetelmä on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana on kuvata todellista elämää. Tutkimuksen kohdetta on tavoitteena tutkia niin kokonaisvaltaisesti kun on mahdollista. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkijan arvoilla ja aikaisemmalla tiedolla on vaikutusta tutkimukseen. Tällöin tulokseksi voidaan saada vain ehdollisia selityksiä rajoittuen aikaan ja paikkaan. Todettakoon, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa tarkoituksena on

pikemmin löytää tai paljastaa tosiasioita kuin varmentaa jo etukäteen olemassa olevia väitteitä tai ilmiöitä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161.)

Menetelmä valikoitui sen vuoksi, että sillä saa laajemmin tietoa opinnäytetyöni aiheesta, kun mitä kvantitatiivisella menetelmällä on mahdollista saada. Kvalitatiivinen menetelmä myös mahdollistaa paremmin sen, että voin tutustua opinnäytetyön aiheeseen kvantitatiivista menetelmää laajemmin empiirisen oikeudellisen tutkimuksen ja tapauksien avulla. Aihe on sellainen, että siihen olisi mahdotonta saada vastausta kyselyjen perusteella, koska kaikki rikosasiat ovat hyvin yksilöllisiä ja ne vaatii asiaan perehtymistä. Koen, että laadullinen menetelmä antaa työlleni parhaimman ja luotettavimman lopputuloksen, koska tapauksia täytyy tutkia objektiivisesti.

Empiriaa opinnäytetyöhöni kerään empiirisen oikeudellisen tutkimuksen avulla. Empiirinen oikeudellinen tutkimus voidaan määritellä kahdella ehdolla. Ensiksi tutkimuksen kohteena täytyy olla oikeudellinen ilmiö, esimerkiksi oikeudellisten toimijoiden toimintatavat, päätöksenteko, arvot ja asenteet jne. Empiirisen oikeustieteellisen tutkimuksen kohteena voi olla melkein mikä tahansa yhteiskunnallinen ilmiö, joka voidaan liittää oikeuden maailmaan. Tutkimuksen kohteena voivat olla mm. viranomaiset (lainvalmistelijat, poliisit, asianajajat), erilaiset järjestöt, media, yritykset. Toisena kriteerinä empiirisessä oikeudellisessa tutkimuksessa on se, että siinä tulee käyttää empiirisen tutkimuksen metodeja kokemuseräisen tiedon hankintaan, analysointiin ja päätelmiin. (Keinänen & Vääänen 2016, 249.)

Empiirisen oikeudellisen tutkimukseni metodina käytän tapaustutkimusta. Olennaista tapaustutkimukselle on, että tutkittava tapaus muodostaa kokonaisuuden. Kun tapaustutkimuksessa käytetään erilaisia tiedonkeruu- ja analyysitapoja, ei sitä voida pitää pelkästään aineiston keruun tekniikkana. Tällöin tapaustutkimus ei rajoita menetelmävalintaa, joten tapaustutkimuksen käyttö sopii sekä kvalitatiiviseen että kvantitatiiviseen menetelmään. Tapaustutkimuksiksi voidaan katsoa monet projektit ja kehittämis- ja arviointitutkimukset. Tämä merkitsee sitä, että tapaustutkimus on kirjava käsite, jolloin sitä ei voida yksiselitteisesti pelkistää nimittämään vain tiettyjä tutkimuksia. Tapausta tutkimalla tarkoituksena on lisätä ymmärrystä tietystä ilmiöstä pyrkimättä kuitenkaan yleistettävään tietoon. Useimmiten tapaustutkimus valitaan menetelmäksi, kun halutaan ymmärtää tutkimuksen aihetta syvällisesti ja huomioida siihen liittyvä konteksti (olosuhteet, taustat jne.) Yhdenkin tapauksen huolellinen tutkiminen voi

tarjota yksittäistapauksen ylittävää tietoa, vaikka sen pohjalta ei voikaan esittää yleistyksiä. Tulosten merkitystä ja oikeellisuutta voidaan vahvistaa esittämällä perusteellinen kuvaus aineistosta ja sen analyysistä. (Kuisma 2012, 13-14.)

Tapaustutkimusmetodia hyödyntäen pyrin toisaalta arvioimaan ja mittaamaan viranomaisen toimintaa säätevien pykäliden todellisia vaikutuksia viranomaistoiminnassa ja toisaalta myös hyödynnän menetelmää kuvaten käytäntöä loppulausuntomenettelyn osalta. Tutkittaviksi tapauksiksi etsin yhdestä kolmeen suhteellisen tuoretta rikosjuttua, jossa on toteutettu loppulausuntomenettely, ja tapauksesta on annettu jo tuomio. Tapaukset voivat olla erilaisia, jotta näkee eri tapoja toteuttaa loppulausuntomenettelyä. Tapauksien avulla selviää loppulausuntomenettely prosessin eteneminen, annetun loppulausunnon laatu ja se, onko niiden avulla voitu täydentää esitutkintaa. Tapauksista en kerro sisällöllisesti mitään asioita, joita voisi yhdistää keneenkään tai mihinkään tapaukseen, enkä paljasta mitään salassa pidettäviä asioita.

3 LAINSÄÄDÄNTÖ JA SEN MUUTOKSET

Esitutkintalain uudistusprosessi alkoi 2010-luvun alussa. Nykyinen esitutkintalaki (ETL 805/2011) astui voimaan 1.1.2014. Lainvalmisteluaikana hallituksen esityksessä (222/2010, 145.) kerrottiin lakimuutoksen tavoitteeksi poistaa esitutkintalain tulkinanvaraisuus ja puutteellisuus sekä pyrittiin saattamaan esitutkintasäännökset johdonmukaisiksi muun samaan aikaan muuttuneen lainsäädännön kanssa. Lakimuutoksen yhteydessä myös kirjoitustapaa yksinkertaistettiin ja nykyaikaistettiin. Lain uudistuksessa selvennettiin myös opinnäytetyöni aiheena olevaa loppulausuntomenettelyä ja loppulausunnon tarkoitusta. Lain uudistuksen tavoitteet näkyvät erittäin hyvin loppulausunnosta säätävässä pykälässä.

Säädös loppulausunnosta edellisessä esitutkintalaissa:

”Ennen esitutkinnan päättämistä asianosaisille on varattava tilaisuus esittää esitutkintaviranomaiselle lausuntonsa esitutkinnassa kertyneestä aineistosta, jos se on omiaan jouduttamaan tai helpottamaan asian käsittelyä tuomioistuimessa. Lausunto on liitettävä esitutkintapöytäkirjaan.” (ETL 30.4.1987/449, 42 §.)

Nykyinen esitutkintalaki säätää loppulausunnosta seuraavasti:

”Ennen esitutkinnan päättämistä asianosaisille on varattava tilaisuus antaa esitutkintaviranomaiselle loppulausunto esitutkinta-aineiston riittävydestä, näytön arvioinnista, oikeuskysymyksistä tai muista asian käsittelyn kannalta tärkeistä seikoista, jollei lausunnon pyytäminen ole asian a ja laajuus, rikoksen vähäisyys tai muut vastaavat seikat huomioon ottaen syyteharkinnan ja tuomioistuinkäsittelyn kannalta ilmeisen tarpeellonta.

Loppulausuntopyyntö on tarvittaessa yksilöitävä. Loppulausunnon antamista varten on varattava aikaa niin, että lausunnon antaja ehtii riittävästi perehtymään asiaan ja että asian käsittelyä ei kuitenkaan tarpeettomasti viivytetä. Esitutkintaviranomaisen on loppulausunnon saatuaan harkittava, antaako lausunto aiheutta esitutkinnan täydentämiseen.

Tutkinnanjohtaja päättää loppulausunnon pyytamisestä ja sen mahdollisesti edellyttämistä toimenpiteistä. Tarvittaessa syyttäjää on kuultava loppulausuntopyynnön tarpeellisuudesta ja sisällöstä.” (ETL 22.7.2011/805, 10:1 §.)

Jo lain oikeudenkäynnistä rikosasioissa (ROL 689/1997) säätämisen yhteydessä oli hallituksen esityksessä mukana ehdotus loppulausuntomenettelyn säännönmukaistamisesta. Eduskunnan lakivaliokunta kuitenkin hylkäsi tuolloin esityksen asiasta (Fredman 2013, 378). Asianosaisten oikeusturvan ja asian riittävän selvittämisen sekä käsittelyn joutuisuuden kannalta on tärkeää, että loppulausuntomenettelyä säädettäisiin aikaisempaa säännöstä tarkemmin, sen käyttöedellytysten ja kohteenkin osalta (LaVM 44/2010, 3). Uusi säännös on aikaisempaa yksityiskohtaisempi (Tolvanen & Kukkonen 2011, 64). Uudessa laissa on edellistä lakia yksityiskohtaisemmat säännökset keskeisimmistä loppulausuntomenettelyn kohteena olevista seikoista. Ehdotettuun pykälään sisältyvät lisäksi säännökset pyynnön yksilöinnistä, lausunnon merkitykseen liittyvästä harkintavelvollisuudesta, tutkinnanjohtajan päätös toimivallasta ja syyttäjän kuulemisesta. Lakivaliokunta pitää loppulausuntomenettelyn kehittämistä tärkeänä keinona rikosprosessin nopeuttamiseksi ja sujuvoittamiseksi. (LaVM 44/2010, 11.)

4 ESITUTKINTA

4.1 Esitutinnan tarkoitus

Esitutkinnalla tarkoitetaan selvityksen hankkimista tapahtuneeksi epäillystä rikoksesta mahdollisen syyteharkinnan suorittamista ja rikosoikeudenkäynnin valmistelua varten. Rikoksella tarkoitetaan rangaistavaksi säädettyä tekoa tai tapahtumaa. Esitutkinta on rikosprosessin ensimmäinen vaihe. Rikosprosessi puolestaan tarkoittaa lailla säädettyä menettelyä, jossa väitetään, että rikos on tapahtunut ja vastaajalle vaaditaan rangaistusta. Rikosprosessin seuraavat vaiheet ovat syyteharkinta, oikeudenkäynti tuomioistuimessa ja rangaistuksen täytäntöönpano. (Tolvanen & Kukkonen 2011, 1.) Lisäksi esitutkinnan tarkoituksena on mahdollisen takavarikon ja täytäntöönpanon turvaaminen eli sillä selvitetään mahdollisuudet rikoksella saadun omaisuuden palauttamiseksi ja rikoksen johdosta tuomittavan menettämisseuraamuksen tai asianomistajalle tulevan vahingonkorvauksen täytäntöönpanemiseksi. (Jokela 2018, 167-168; Poliisihallitus 2016, 3.)

4.2 Esitutkinnassa selvittävät asiat ja noudatettavat periaatteet

Esitutkinnassa selvitetään asian laadun edellyttämällä tavalla rikos, rikoksen teko-olosuhteet, rikoksella aiheutettu vahinko ja siitä saatu hyöty. Selvitetään myös asianosaiset ja muut syyteharkintaa ja rikoksen johdosta määrättävää seuraamusta varten tarvittavat seikat. Näitä ovat esimerkiksi teon syyksiluettavuus, toisin toimimisen mahdollisuus, tekijän syyntakeisuus, motiivi jne. Esitutkinnassa selvitetään myös asianomistajan yksityisoikeudellinen vaatimus sellaisessa tapauksessa, jossa asianomistaja on pyytänyt syyttäjää ajamaan sitä. Selvitetään lisäksi, että suostuuko asianomistaja ja aikooko rikoksesta epäilty suostua asian käsittelyyn kirjallisessa menettelyssä. Kirjallisesta menettelystä säädetään tarkemmin ROL:n 5 a luvussa. (Jokela 2018, 167-168; Poliisihallitus 2016, 3.)

Esitutinnan periaatteista säädetään esitutkintalain (805/2011) 4. luvussa, joka antaa esitutkintaviranomaiselle määräyksiä mm. esitutkinnan toimittamiseen, asianosaisten kohteluun, kielellisiin oikeuksiin ja yhteydenpitoon liittyvistä asioista. Esitutkinnan toimittamisen pohjalla myös on perus- ja ihmisoikeudet.

4.3 Esitutkintaan osallistuvat viranomaiset

Esitutkintaviranomainen on poliisi. Poliisiin lisäksi esitutkintaviranomaisia ovat rajavartio-, tulli- ja sotilasviranomaiset (ETL 2:1 §). Esitutkintaviranomaisen lisäksi syyttäjä osallistuu esitutkintaan. Esitutkintaa johtaa tutkinnanjohtaja, joka useimmiten on pidättämiseen oikeutettu virkamies (Jokela 2018, 173). Poliisi ja syyttäjä toimii yhteistyössä esitutkinnan aikana. Yhteistyötä kutsutaan esitutkintayhteistyöksi. Yhteistyö lähtee käyntiin pääsääntöisesti tapahtuneen rikoksen myötä syyttäjälle tehdystä ilmoituksesta. Valtakunnansyyttäjänvirasto on antanut ohjeen (VKS 2013:4) syyttäjälle ilmoitettavista rikosasioista. Ohje on tarkoitettu ensisijaiseksi paikalliseen sopimiseen nähden, mutta paikallisista oloista johtuen joistakin rikoksista ilmoittamiseen on aihetta kiinnittää enemmän huomiota kuin mitä valtakunnallisesti on sovittu (Jokela 174).

4.4 Asianosaiset esitutkinnassa

Valtaosassa esitutkinnassa olevista rikoksista on asianosainen. Esitutkinnassa asianosaisella tarkoitetaan joko asianomistajaa tai rikoksesta epäiltyä. Asianomistaja on se, jonka oikeushyvää on loukattu ja jolla on oikeus vaatia rikoksesta rangaistusta. Asianomistaja voi muuttua rikosasiassa todistajaksi, mikäli hänellä ei ole asiassa vaatimuksia. Tällöin asianomistaja ei enää ole asianosainen vaan todistaja ja hänellä on esitutkinnassa todistajan oikeudet ja velvollisuudet. Rikoksesta epäilty on se, jonka epäilään tehneen tutkinnassa oleva rikos. Asianosainen voi olla myös muu henkilö, jonka oikeuksiin, etuihin tai velvollisuuksiin rikos ja sen selvittäminen voivat vaikuttaa, esimerkiksi vakuutusyhtiö. (ETL 805/2011, 2:5 §, Jokela 2018, 73-75, 83, 576-577.)

Jos esimerkiksi vakuutusyhtiö on antanut asianomistajalle korvauksen kärsitystä vahingosta, asianomistajan oikeus korvaukseen siirtyy tältä osin yhtiölle, jota silloin on kuultava esitutkinnassa. Asianosaisilla on esitutkinnassa mahdollisuus antaa asiassa loppulausunto. Tässä yhteydessä on huomioitava, että kun todistaja ei ole rikosasiassa asianosainen, todistajalla ei ole mahdollisuutta antaa rikosasiassa loppulausuntoa. (ETL 805/2011, 2:5 §, 10:1 §; Helminen, Fredman, Kanerva, Tolvanen & Viitanen 2014, 184; Jokela 2018, 73-75, 83, 576-577.)

4.5 Avustaja esitutkinnassa

Asianosaisella on oikeus käyttää itse valitsemaansa ja esitutkintalaissa (ETL 805/2011, 11:3 §) säädettyt kelpoisuusehdot täyttävää avustajaa esitutkinnassa. Asianosaisen avustajana esitutkinnassa voi toimia asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetussa laissa (715/2011) tarkoitettu luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja. (Tolvanen & Kukkonen, 91.) Esitutkintalain 11 luvun 3 § 2 momentissa säädetään avustajan esteellisyydestä.

Rikoksesta epäillylle voidaan rikosoikeudenkäyntilain (ROL 689/1997, 2:1 §) mukaan määrätä tietyistä syistä puolustaja jo esitutkinnassa. Puolustaja voidaan määrätä, jos häntä epäillään tai hänelle vaaditaan rangaistusta rikoksesta, josta lievin säädetty rangaistus on neljä kuukautta vankeutta. Myös tällaisen rikoksen yrityksestä tai osallisuudesta epäilylle voidaan määrätä puolustaja. Puolustaja voidaan määrätä myös tapauksessa, jossa epäilty on pidätettynä tai vangittuna. Viran puolesta on määrättävä puolustaja, jos:

1. epäilty ei kykene puolustamaan itseään,
2. epäilty on alle 18-vuotias ja hänellä ei jo ole puolustajaa taikka puolustaja olisi ilmeisen tarpeeton,
3. epäillyn valitsema puolustaja ei täytä puolustajalle säädettyjä vaatimuksia tai muuten kykene asianmukaisesti puolustamaan epäiltyä tai,
4. siihen on jokin muu erityinen syy.

(Tolvanen & Kukkonen 2011, 92.)

Asiamiestajalle tuomioistuimien voi määrätä oikeudenkäyntiavustajan, mikäli tutkittavassa rikoksessa on kyse:

1. seksuaalirikoksesta, eikä oikeudenkäyntiavustajaa voida erityisestä syystä pitää ilmeisen tarpeettomana,
2. lähisuhdeväkivaltarikoksesta,
3. henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvasta rikoksesta, jos rikoksen vakavuus, asianomistajan henkilökohtaiset olosuhteet ja muut seikat huomioon ottaen on pidettävä perusteltuna.

Esityksen oikeudenkäyntiavustajan tarpeellisuudesta voi asianomistajan lisäksi tutkinnanjohtaja tai syyttäjä. Esitutkintalain mukaan esitys siitä on tehtävä, mikäli edellytykset täyttyvät. Kyse on virkavelvollisuudesta. (Helminen ym. 2014, 186-187.)

4.6 Esitutinnan eteneminen

Esitutkinta aloitetaan, kun on syytä epäillä rikoksen tapahtuneen. Poliisille tehty rikos-ilmoitus useimmiten käynnistää esitutinnan. Rikos voi myös tulla poliisille tietoon esimerkiksi valvontatoiminnan yhteydessä. Esitutkintaviranomaisen on otettava rikos-ilmoitus vastaan ja se on kirjattava viipymättä. Jokainen, jolta voidaan saada selvitystä rikoksesta tai jonka läsnäolo esitutkinnassa on muuten tarpeen, on kutsusta saavuttava esitutkintaviranomaisen lähimpään tarkoitukseen sopivaan toimipaikkaan. (Jokela 2018, 178-186.)

Esitutkinnassa suoritettavissa kuulusteluissa eri asemassa olevilla on erilaisia oikeuksia ja velvollisuuksia vastata esitutkintaviranomaisen esittämiin kysymyksiin. Rikoksesta epäillyllä on oikeus olla vaiti ja myötävaikuttamatta oman rikoksensa selvittämiseen. Rikoksesta epäillyllä on toisaalta myös oikeus selvittää asiaansa, ja edistämällä rikoksensa selvittämistä, mahdollisuus saada mahdollista rangaistusta lievemmäksi. Asianomistajalla on negatiivinen totuudessapysymisvelvollisuus eli ei ole pakko vastata esitutkintaviranomaisen esittämiin kysymyksiin, mutta puhuttaessa on puhuttava totta. Todistajalla on positiivinen totuudessapysymisvelvollisuus eli on vastattava esitettyihin kysymyksiin ja puhuttava totta, mitään salaamatta. (Helminen ym. 2014, 393-394, 405 & 408.)

Kaikilla kuulusteluissa olevilla on oikeus olla saattamatta itseään, läheistä tai lähiomaista syytteen vaaraan. Todistaja voi kieltäytyä todistamasta sellaisesta seikasta, jossa hän itse olisi vaarassa joutua syytteeseen tai hän voi kokonaan kieltäytyä todistamasta, jos on asianosaisen läheinen tai lähiomainen. Läheisen tai lähiomaisen määritelmä löytyy oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 17 §:n 1 momentista. (Helminen ym. 2014, 401; Oikeudenkäymiskaari 4/1734, 17:18 §.)

Esitutinnan päätyttyä kaikesta esitutkinta-aineistosta laaditaan esitutkintapöytäkirja, jos se on tarpeen asian jatkokäsittelyn kannalta. Esitutkintapöytäkirjaan kootaan kuulustelupöytäkirjat, selostukset tutkintatoimenpiteistä ja niiden yhteydessä tehdyistä esitutkinnassa selvitettävien asioiden havainnoista. Esitutkintapöytäkirjaan liitetään tutkinnassa kertyneet asiakirjat, tallenteet ja valokuvat, jos niillä voidaan olettaa olevan merkitystä asiassa ja jos laissa ei toisin säädetä. Esitutkintapöytäkirjaan tulee

kirjata ylimääräisen tiedon käyttäminen rikoksen selvittämisessä. (ETL 9:6,2; Jokela 2018, 195.)

4.7 Esitutinnan päättäminen

Esitutkintalaista ei löydy yksittäistä säännöstä, josta varsinaisesti ilmenisi, milloin esitutkinta voidaan päättää. Esitutinnan luonteesta johtuen esitutkinta voidaan lopettaa, kun asian selvittämiseksi asetetut tavoitteet on saavutettu. Esitutkinta päätetään, kun syyteharkinnassa tarvittava aineisto on saatu kasaan. ETL:n 10 luvun otsikko ”esitutinnan päättäminen” käytetään yläkäsitteenä, kuten hallituksen esityksessä (222/2010, 185) ETL:n 3 luvun 9 §:n perusteluissa ilmenee. Päättämistavat ovat esitutinnan toimittamatta jättäminen ja lopettaminen (ETL 3:9), asian jättäminen toimittamatta syyttäjälle 10:2,2:ssä tarkoitetussa tapauksissa ja rajoittaminen (ETL 3:10) sekä syyteharkintaan siirtäminen taikka sakon ja rikesakon määräämisestä annetussa laissa tarkoitetun määräyksen tai vaatimuksen antaminen. Esitutinnan päättämistoimiin kuuluu ETL 10:1:n mukaan myös loppulausuntomenettely, josta kerrotaan tarkemmin luvussa 5. (Helminen ym. 2014, 341-342.)

Esitutkinta voidaan jättää toimittamatta, tai jo aloitettu esitutkinta lopettaa sellaisen rikoksen johdosta, josta ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa ja jota on kokonaisuutena arvioiden pidettävä ilmeisen vähäisenä, eikä asianomistajalla ole vaatimuksia asiasta. (ETL 3:9 §, Rantaeskola 2014, 97.) Päätöksen esitutinnan toimittamatta jättämisestä ja lopettamisesta tekee tarvittaessa tutkinnanjohtaja. Esitutkinta voidaan lopettaa myös rajoittamalla. Rajoittaminen on esitutinnan lopettamista syyttäjän päätöksellä. Tutkinnanjohtaja esittää esitutinnan rajoittamista syyttäjälle. Esitutkinta voidaan rajoittaa, jos tärkeä yksityinen tai yleinen etu ei vaadi syytteen nostamista. Lisäksi rajoittamisperusteita on neljä:

1. Harkinnanvarainen esimerkiksi rikoksen vähäisyys
2. Kustannusperusteinen eli prosessiekonominen rajoittaminen
3. Muu prosessuaalinen rajoittaminen esimerkiksi ei rikosta, ei näyttöä, jolloin ennakoidaan syyttämättäjättämispäätöstä

4. Tunnustukseen perustuva rajoittaminen eli esitutkinnassa olevan saman henkilön tekemäksi epäiltyjä rikoksia on kaksi tai useampi ja epäilty on tunnustamalla edistänyt yhden tai useamman rikoksen selvittämistä.
(ETL 3:10 §, Jokela, 180-184.)

Esitutkinta voidaan päättää myös antamalla rikoksesta epäiltynä olleelle suullinen tai kirjallinen huomautus, jos esitutkinta lopetetaan esitutkintalain 3 luvun 9 §:n nojalla. Huomauttaminen on merkityksellinen alle 18-vuotiaiden rikoksesta epäiltynä olleen tapauksessa, asiaan varhaisen puuttumisen ja ennalta ehkäisyn kannalta. (HE 222/2010, 236.) Esitutkinta voidaan päättää osittain. Esitutkinnan osittaisen päättämisen edellytyksiä on se, että esitutkinnassa on ilmennyt, että aikaisemmin rikoksesta epäiltynä ollutta henkilöä ei ole enää syytä epäillä rikoksesta. Tässä tilanteessa esitutkinta on viivytyksettä päätettävä hänen osaltaan. Esitutkinnan osittaisessa päättämisessä esitutkintaa ei kuitenkaan päätetä kokonaisuudessaan ETL 10:2:ssä säädetyin edellytyksin (ETL 10:3 §, 4 §).

Esitutkintapäätös tulee pääsääntöisesti antaa kirjallisesti, mutta päätös saadaan jättää antamatta tai lähettämättä, jos siitä aiheutuisi haittaa kysymyksessä olevan rikoksen tai toisen siihen liittyvän rikoksen selvittämiseksi. Päätös on annettava viivytyksettä sen jälkeen, kun tutkinnalle aiheutuva haitta on poistunut. Päätös annetaan esitutkinnassa läsnä olevalle asianosaiselle tai lähetetään postitse hänen ilmoittamaansa taikka muuten esitutkintaviranomaisen tiedossa olevaan osoitteeseen. (ETL 11:1; Poliisihallitus 2016, 27.)

5 LOPPULAUSUNTO

5.1 Loppulausuntomenettely

Esitutkinnan päättämisvaiheeseen kuuluu pääsääntöisesti loppulausuntomenettely. Loppulausuntomenettelyssä varataan ennen esitutkinnan päättämistä asianosaisille tilaisuus antaa esitutkintaviranomaiselle loppulausunto esitutkinta-aineiston riittävästä, näytön arvioinnista, oikeuskysymyksistä tai muista asian käsittelyn kannalta tärkeistä seikoista. Loppulausuntomenettelyä ei toteuteta, jos lausunnon pyytäminen ei

ole asian laatu ja laajuus, rikoksen vähäisyys tai muut vastaavat seikat huomioon ottaen syyteharkinnan ja tuomioistuinkäsittelyn kannalta ilmeisen tarpeetonta. Loppulausunto pyyntö on tarvittaessa yksilöitävä. Loppulausunnon antamiselle on annettava riittävä määrä aikaa, jotta lausunnon antaja ehtii perehtymään asiaan, mutta asian käsittelyä ei kuitenkaan tarpeettomasti viivytetä. Esitutkintaa hidastava vaikutus riippuu siitä, kuinka pitkiä määräaikoja loppulausuntoa varten annetaan. Esitutkintaviranomaisen on lausunnon saatuaan pohdittava, antaako se aihetta esitutkinnan täydentämiseen. Tutkinnanjohtaja päättää pyydetäänkö loppulausunto ja antaako loppulausunto aihetta esitutkinnan täydentämiseen. Syyttäjää on tarvittaessa kuultava loppulausuntopyynnön tarpeellisuudesta ja sisällöstä. (ETL 10:1 §, HE 222/2010, 65.)

5.2 Loppulausunnon tarkoitus

Loppulausuntomenettelyn tarkoitus on saada ilmi asianosaisten käsitys esitutkinnan aikana selvinneisiin riidanalaisiin kysymyksiin. Loppulausunnon tarkoituksena on lopuksi varmistaa onko asiassa selvitetty kaikki mahdollinen vai onko vielä lisätutkinnan tarvetta. Toisaalta loppulausuntomenettelyn tarkoitus on hahmotella syyteharkintaa ja oikeudenkäyntiä varten, että mikä asiassa on riidatonta ja mikä riidanalaisista. Hyvät loppulausunnot ovat omiaan jouduttamaan syyteharkintaa sekä ehkäisemään tarpeettoman todistelun esittämistä pääkäsittelyssä ja siten alentamaan oikeudenkäynnin kustannuksia. (Tolvanen 2001, 411.) Ennen esitutkintalain muutosta Tolvanen (2001, 411) havaitsi, että loppulausuntomenettelyn tavoitteita ei saavutettu, johon suurimmaksi syyksi hän arveli sitä, että loppulausuntopyynnot olivat yksilöimättömiä. Tällöin loppulausunnossa käytännössä toistetaan asianosaisten käsitys tapahtumien kuluista. Artikkelin julkaisemisen jälkeen lainsäädäntöön on tullut muutos, jossa säädetään, että loppulausuntopyyntö on yksilöitävä.

Lakiuudistuksen myötä loppulausuntomenettelyä ei tarkoituksellisesti säädetty pakolliseksi, koska valtaosa rikosasioista on epäillyn myöntämisen tai muun näytön perusteella taikka rikoksen laadun tai laajuuden vuoksi yksinkertaisia ja selviä sillä tavalla, että loppulausuntomenettelyn käyttöä voidaan pitää selvästi tarpeettomana. Pykälän uudennaisella muotoilulla oli kuitenkin tarkoitus korostaa ja edistää loppulausuntomenettelyn käyttöä. Loppulausuntomenettelyn luonnetta esitutkinnan päättävänä toimena

on perusteltua painottaa. Menettelyn tarkoituksena ei ole esimerkiksi uusien todisteiden hankinta tai tutkintatavoitteiden tarkistaminen. (HE 222/2010, 233-234.)

Asianosaisten mahdollisuus tuoda esiin todistelua koskevia mielipiteitään jo ennen esitutkinnan päättämistä voi johtaa kuitenkin siihen, että loppulausuntomenettelyn yhteydessä ilmenee tarve lisätutkintaan. Tähän liittyy esitutkintaviranomaisen harkintavollisuus loppulausunnon saatuaan, siihen antaako lausunto aiheutta esitutkinnan täydentämiseen, ja tutkinnanjohtajan päätöstoimivalta koskien loppulausunnon mahdollisesti edellyttämiä tutkintatoimenpiteitä. Esitutkintatoimenpiteitä voidaan tehdä vielä loppulausunnon antamisen jälkeenkin lausunnossa esitetyn vuoksi tai muuten asianosaisten aloitteesta 3 luvun 7 §:ssä tarkoitetun pyynnön perusteella. Tässä tapauksessa loppulausuntomenettely ei kuitenkaan välttämättä palvele syyteharkintaa ja keskitettyä pääkäsittelyä. Esitutkinnassa tulee tavoitella asian riittävää selvittämistä, johon loppulausuntomenettely on vain yksi, joskin tärkeä keino. (HE 222/2010, 233-234.)

5.3 Loppulausuntomenettelyn toteutuminen

Loppulausunto on ajankohtainen silloin, kun esitutkintaviranomainen on oman käsityksensä mukaan tehnyt kaiken mitä asian selvittämiseksi kykenee. Lakitekstin mukaan loppulausunnon antamista varten on varattava aikaa niin, että lausunnon antaja ehtii riittävästi perehtymään asiaan ja, että asian käsittelyä ei kuitenkaan tarpeettomasti viivytetä. Hallituksen esityksessä todettiin, että lakitekstissä edelleenkin ei säädettäisi määräajoista, mutta käytännössä loppulausuntojen määräajat ovat vaihdelleet yhdestä neljään viikkoon riippuen kysymyksessä olevasta asiasta. Loppulausunto laaditaan esitutkinnan päätteeksi, joten loppulausunnon antaminen viivyttää aina loppulausunnon antamiselle annetun aikamäärään verran esitutkintaa. Tämä tulee huomioida lausunnon antamisaikaa asetettaessa. Käyttökelpoiseksi keinoksi on käytännössä muodostunut, että loppulausunnolle lähetetään esitutkintapöytäkirja ja toimitettujen loppulausuntojen perusteella syntyneistä tutkintatoimenpiteistä laaditaan lisätutkintapöytäkirja. Esitutkintalain mukaan esitutkinnan päätyttyä tulee laatia esitutkintapöytäkirja. Mikään ei estä sitä, että esitutkintapöytäkirja laaditaan jo ennen esitutkinnan päättämistä niissä tapauksissa, joissa käytetään loppulausuntomenettelyä. (ETL 9:6,1; HE 222/2010, 234.)

Helminen ym. (2014, 172) kirjassaan toteaa, että: ”*Jos lisätutkinnan tarve havaitaan vasta asian siirryttyä syyttäjälle, voidaan yleensä ounastella yhteistyön pettäneen jossain vaiheessa. Lisätutkinnan tarvetta ei ole, jos esitutkintaviranomainen ja syyttäjä ovat tutkinnan aikana neuvotelleet selvittämismääräyksen laajuudesta ja syyttäjää on kuultu siitä, mihin seikkoihin erityisesti loppulausunnoissa tulisi kiinnittää huomiota.*”

5.4 Esitutkintaviranomainen loppulausuntomenettelyssä

Esitutkintaviranomaisen on loppulausunnon pyytämistä harkittaessa pääsääntöisesti oltava yhteydessä syyttäjään. Tämän lisäksi, kuten esitutkintayhteistyön kehittämissuositusten loppuraportissakin todetaan, loppulausuntopyyntö tulisi valmistella esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän yhteistyönä siten, että syyttäjä voi vaikuttaa sen pääkäsittelyn valmistelun kannalta tarkoituksenmukaiseen kohdentamiseen. (HE 222/2010, 234.) Hallituksen esityksen perusteella pääsäännön mukaan esitutkintaviranomaisen tulee olla esitutkinnan päättyessä yhteydessä syyttäjään ja samoin ohjeistetaan julkaisussa esitutkintayhteistyötä koskeva ohje (VKS 2013:7, 23).

Aloite loppulausunnolle voi olla joko asianosaisilla tai esitutkintaviranomaisella. Esitutkintaviranomaisella on lainsäädännön mukaan lopullinen harkintavalta siihen annettavaan asianosaisille tilaisuus antaa loppulausunto. Vanhan lainsäädännön aikaan eduskunnan oikeusasiamies toteaa päätöksessään, että mikäli asianosainen pyytää tilaisuutta antaa asiassa loppulausunto, ei olisi yleisesti ottaen aihetta olla suostumatta pyyntöön mikäli se voi tapahtua esitutkintaa haittaamatta. Oikeusasiamiehen mukaan haittaa voi syntyä, jos se viivästyttää esitutkinnan päättämistä. (Jonkka 1837/4/99.)

5.5 Syyttäjä loppulausuntomenettelyssä

Asian riittävää selvittämistä esitutkinnassa edistää ja asian käsittelyä jouduttaa se, että syyttäjä kytketään loppulausuntomenettelyyn (LaVM 44/2010, 11). Loppulausunnon pyytäminen on keskeinen osa esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän yhteistyötä. Syyttäjän tehtävä on toimia esitutkinnan laadunvalvojana eli huolehtia asian riittävästä selvittämisestä esitutkinnassa ja loppulausuntomenettelyn tarkoitus on palvella varsinkin syyteharkintaa (HE 222/2010, 234).

Syyttäjän kuuleminen ennen esitutkinnan päättymistä on tärkeää sen vuoksi, ettei esitutkinnan päätyttyä olisi enää tarvetta käsittelyä viivyttäviin lisätutkintapyyntöihin. Valtakunnansyyttäjänvirasto on antanut ohjeen syyttäjälle ilmoitettavista rikosasioista. Kuulemisvelvoite koskee varsinkin asioita, joissa tutkinnan aloittamisvaiheessa on ollut tarpeellista ilmoittaa syyttäjälle tutkittavaksi tulleesta rikoksesta tai syyttäjä on itse määrännyt rikostutkinnan aloitettavaksi. Kuulemisvelvoite koskee myös tapauksia, joissa syyttäjä on omasta aloitteestaan päättänyt osallistua aktiivisesti tutkintavaiheeseen. Asioissa, joissa ilmoituksen tekemiseen ei ole ollut tarvetta, ei ole tarpeen kuulla syyttäjää esitutkinnan riittävydestä ennen sen toimittamista syyteharkintaan. Ilmoittamistarve kuitenkin säilyy sellaisissa tapauksissa, joissa tutkinnan aikana on noussut esiin jokin erityinen ongelma tai tulkinnanvarainen kysymys. (VKS 2013:7, 23-24.)

5.6 Esitutkintavaiheen loppulausunnon merkitys rikosprosessissa

Asianosainen perustelee kantansa loppulausunnessaan esitettyä todistelua vasten sekä esitutkintavaiheessa esitettyyn nähden. Esitutkintapöytäkirja on ensisijaisesti syyttäjän työkalu, jota syyttäjällä on oikeus ja velvollisuus täydentää riippumatta siitä, mitä loppulausunnessa on esitetty tai jätetty esittämättä. Tuomioistuin on täysin eri tavalla sitottu esitettyihin vaatimuksiin ja todisteluun. Tuomioistuinkäsittely on pääsääntöisesti suullinen, joten tuomioistuimessa ei lueta esitutkintamateriaalia. Syyttäjä perustelee asiat esitutkintapöytäkirjassa ilmenneen todistelun perusteella. Tuomioistuin tekee päätöksensä syyttäjän tuomioistuimessa esittämään näyttöön. Mikäli syyttäjä ei ota kantaa loppulausunnessa esitettyyn, ei loppulausunnonsta ilmenneet asiat välttämättä näy tuomiossa. (Tolvanen 2001, 410-411.)

ROL 6 luvun mukaan pääkäsittelymenettelyn kannalta olisi tarpeen, että hiemankin suurempien ja mutkikkaampien rikosjuttujen esitutkinnassa annettaisiin loppulausunto ennen esitutkinnan lopettamista. Esitutkinnassa annettu loppulausunto auttaa ennen kaikkea syyttäjää. Jos loppulausuntoa ei ole annettu, syyttäjä ei voi tietää, mitä syytteeseen tullaan vastaamaan. Tällaisessa tapauksessa syyttäjä saattaa nimetä perusteetoman monta todistajaa sellaisissakin tilanteissa, joissa rikoksesta epäilty vaikkapa avustajan puoleen kääntynytään päättyy myöntämään sellaista, jonka on kieltänyt

esitutkinnassa. Loppulausuntomenettelyn tarkoitus on edistää syyteharkintaa ja jouduttaa oikeudenkäyntiä. (Helminen ym. 2014, 344.)

6 LOPPULAUSUNNON ANTAMINEN JA VAATIMUKSET

6.1 Asianosaisten tiedonsaanti esitutkinnassa

Esitutinnan aikana asianosaiset saavat ETL 4:15 §:n säännöksestä huolimatta melko vähän tietoa siitä, mitä esitutkinnassa on ilmennyt. Säännöksen mukaan asianosaisella on esitutinnan aloittamisen jälkeen oikeus saada tieto esitutkintaan johtaneista ja esitutkinnassa ilmi tulleista seikoista sekä esitutkinta-aineistosta, joka voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn. Tiedonsaantioikeutta ei ole jos tietojen antamisesta on haittaa asian selvittämiselle tai, jos tiedon antamatta jättäminen on välttämättömästi erittäin tärkeän yleisen tai yksityisen edun turvaamiseksi. (Fredman 2013, 379-380.)

Asianosaisella ei ole oikeutta saada tietoa viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 11 §:n 2 momentin 6 a, 7 tai 7 a kohdassa tarkoitetuista tiedoista. Joka tarkoittaa sitä, että asianosaiset eivät useimmiten esimerkiksi saa tietää, mitä todistajat ovat kuulusteluissaan kertoneet. Se, mitä todistajien kuulusteluista ilmenee, saattaa antaa aiheen kommentteihin ja lisäselvitystarpeisiin ja ovat näin ollen riidanalaisia. Jotta syyttäjä ei saisi syyteharkintaan esitutkinta-aineistoa, jossa ei ole kyetty vastaamaan riidanalaisiin kysymyksiin, on tarpeen pyytää loppulausunto. Loppulausuntoa varten on asianosaisten saatava käyttöönsä koko esitutkintamateriaali, riippumatta siitä sisältääkö se salassa pidettävää aineistoa. (Fredman 2013, 379-380.)

6.2 Loppulausuntopyynnön yksilöinti

Loppulausunto (ETL 10:1 §) pykälässä säädetään, että loppulausuntopyyntö on tarvittaessa yksilöitävä. Yksilöinti tarkoittaa sitä, että tutkinnanjohtaja ja syyttäjä esittää esitutinnan aikana selvinneistä asioista kysymyksiä, joihin halutaan loppulausunnossa vastauksia. Syyttäjää erityisesti kiinnostaa se, mitkä asiat ovat riidattomia ja mistä asioista ei enää tarvitse esittää näyttöä. Loppulausunnolla pyritään saamaan vastaus kysymyksiin, joihin asianosaisilla on toisistaan poikkeava näkemys. Sellaisessa loppulausunnoissa, joissa on esitetty perustellusti asiassa riidattomat seikat, joihin syyttäjällä olisi muutoin ollut tarpeen esittää näyttöä, on rikosprosessin jouhevuuden kannalta ensiarvoisia. (Fredman 2013, 380-381.)

Fredman antaa kirjassaan (2013, 381) esimerkkejä siitä, minkälaisia yksilöiviä kysymyksiä loppulausuntopyynnössä voi olla:

”Ottaen huomioon muiden asiassa kuultujen lausumat, vieläkö epäilty X katsoo, ettei hän osallistunut tilaisuuteen 11.12.2012 ravintola Y:n kabinetissa?”

”Milloin yhtiö tuli maksukyvyttömäksi?”

”Pitääkö B:n kertomus 12.8.2012 käydystä keskustelusta ja sen sisällöstä paikkansa?”

Vaikka näin yksilöiviä kysymyksiä ei annettaisi, on oikeusoppineen helppo havaita esitutkimateriaalista ne seikat, joiden avulla oikeudenkäyntiä ja todistelua voi helpottaa (Fredman 2013, 381).

6.3 Loppulausunnon laatiminen

Loppulausunto laaditaan jutun tutkinnanjohtajalle ja syyttäjälle. Loppulausunnon tarkoitus ei ole olla oikeudenkäyntikirjelmä, joten siihen ei kuulu rangaistuksen mittaamiseen tai syyntakeisuuteen liittyvät seikat. Loppulausunnossa on kuitenkin tarpeen käydä läpi kvalifointiperusteet. Tutkinnanjohtajaa varten esitetään lisätutkintapyyntö ja syyttäjää varten kirjataan arvio näytön arvioinnista ja oikeuskysymyksistä, jotka tulee huomioida syyteharkinnassa. Loppulausuntovaiheessa kysymykseen ei yleensä tule tutkinnan lopettaminen tai rajoittaminen eli tarkoitus on selvittää tarpeita lisätutkintaan tai siirtää juttu syyteharkintaan. (Fredman 2013, 378-380.)

Valtakunnansyyttäjänviraston työryhmämietinnössä vaativien rikosasioiden viipymisestä todetaan, että on tärkeää kiinnittää huomiota asianosaisten loppulausuntoihin. Kiinnittämällä riittävästi huomiota loppulausuntoihin, voidaan välttyä tilanteelta, joissa esitutkintaa joudutaan täydentämään rikosprosessin myöhemmissä vaiheissa tai siltä, että jokin asia jää ilman tarpeellista huomiota. Puutteellisesti suoritetusta loppulausuntomenettelystä johtuvat käytännöt voivat viivästyttää tai haitata rikosprosessia. On tärkeää, että loppulausuntomenettely sisältyy esitutkintavaiheeseen, niin että asianomistajien pyytämät tarpeelliset ja perustellut esitutkintatoimenpiteet suoritetaan esitutkintavaiheessa ennen sen siirtämistä syyteharkintaan. Puolustuksen ja asiaosaisen avustajan on sitouduttava päämiehensä edunvalvontaan ja panostettava tarpeeksi loppulausuntoon. (VKSV 2010, 4.)

7 LOPPULAUSUNTOMENETTELY ASIANOSAISTEN OIKEUSTURVAN NÄKÖKULMASTA

7.1 Oikeusturvanäkökulma yleisesti esitutkinnassa

Esitutkinnassa asian perinpohjainen selvittäminen on sekä asianomistajan että rikoksesta epäillyn oikeusturvan toteutumisen kannalta tärkeää. Rikoksen uhrien oikeuksia on suojattava, mutta myös rikoksesta epäillyn perusoikeuksia tulee kunnioittaa. Asianajaja toimii parhaiten edustettavan eduksi noudattaessaan lakia, käyttäessään hyviä menettelytapoja ja pyrkii siihen, että oikeudelliset ratkaisut perustuvat oikeisiin tosiasioihin. (Tolvanen 2001, 409-412.) Tämä perusteella loppulausuntomenettelyn käyttäminen esitutkinnassa on asian selvittämistä perinpohjaisesti ja siten yksi tapa asianosaisten oikeusturvan toteuttamista.

7.2 Loppulausuntomenettely asianosaisten kannalta

Loppulausuntomenettelyvaiheessa asianosaiset saavat selville esitutkintamateriaalista, mitä kukin asiasta on kertonut ja mitä asiassa on muuten selvinnyt. Tämä puolestaan vaikuttaa loppulausunnon sisältöön ja siinä esitettyyn. Esitutkintalaissa eikä oikeuskäytännössä tai -kirjallisuudessa ole otettu kantaa siihen, kuka voi loppulausunnon laatia. Laatija voi olla joko asianosaisen avustaja, puolustaja tai jopa asianosainen itse, mikäli kompetenssia häneltä itseltään siihen löytyy. Käytännössä loppulausunnon laatii pääsääntöisesti asianosaisen avustaja asianosaisen puolesta. Avustajan velvollisuus on perehtyä esitutkinnan myötä valmistuvaan esitutkintapöytäkirjaan. Loppulausunnon antaminen on osa hyvää asianajotapaa. Mikäli avustaja ei laadi loppulausuntoa, voidaan se katsoa avustajan tehtävien laiminlyönniksi. (Fredman 2018, 302-303.)

Rikoksesta epäillyllä ei ole velvollisuutta edistää asian selvittämistä loppulausunnosakaan, koska esitutkintalain tarkoitus on olla epäillyn edun mukainen. Epäillyn kannalta parempi ratkaisu on useimmiten esimerkiksi se, että hänet jätetään perusteellisen esitutkinnan seurauksena syyttämättä sen sijaan, että häntä vastaan nostettu syyte hylätään pitkän ja vaivalloisen oikeudenkäynnin jälkeen. Lisäksi epäillyn edun mukaista on se, että oikeudenkäynnistä ei koidu tarpeettomia kustannuksia esimerkiksi sen vuoksi, että juttuun nimetään tarpeetonta henkilötodistelua, kun esitutkinnan

perusteella ei selviä riidanalaisia asioita. (Tolvanen 2001, 412.) Rikoksesta epäillyn kiistäessä syyllisyytensä, tulisi loppulausunnossa viimeistään yksilöidä kiistämisperuste. (VKSV 2010, 4.)

Kukin asianosainen peilaa loppulausunnossa asiassa esitettyä todistelua prosessin alussa esittämiään vaatimuksia ja asiaselostuksessa esittämäänsä olettamustaan vasten. Hyvä asianomistajan loppulausunto vastaa perustellen asiassa riitaisten seikkojen kysymyksiin, selvittää perinpohjaisesti hänen puolestaan puhuvat näkemykset tapahtumien kulusta ja hypoteesin tueksi tarjotun oikeudellisen todistelun. (Tolvanen 2001, 411.)

Asianosaisen halu käyttää avustajaa merkitsee sitä, että halutaan tehokkaasti käyttää laissa säädettyjä vaikuttamisen ja osallistumisen keinoja, ja siten osallistua asian selvittämiseen. Tällä on suuri vaikutus myös oikeudenmukaisuuskokemusten kannalta. Asianosainen ei ilman loppulausuntomenettelyä välttämättä tiedä, että asia on lähtenyt syyteharkintaan. Vastaava käytäntö ei tule kyseeseen muissa viranomaisissa, joissa lähes poikkeuksetta informoidaan asiakasta asian käsittelyn lopputuloksesta ja päättämisestä viranomaisessa. (Fredman 2018, 217.)

8 LOPPULAUSUNTOMENETTELYN HYÖDYT JA PUUTTEET

8.1 Loppulausuntomenettelyn hyödyt

Lain oikeudenkäynnistä rikosasioissa säätämisen aikoihin hallituksen esityksessä (HE 22/1995, 161) listattiin loppulausuntomenettelyn hyötyjä rikosprosessissa. Lakivalmisteluasiakirjoissa mainittiin, että loppulausunnon pyytämällä voidaan nopeuttaa ja helpottaa syyteratkaisun tekemistä. Loppulausuntomenettelyn avulla esitutkinta-aineisto tulee tuomioistuimen käsiteltäväksi aikaisempaa valmiimpana. Lisätutkinnasta johtuva pääkäsittelyn lykkääminen voidaan välttää, kun esitutkinta-aineiston puutteellisuuksiin pystytään kiinnittämään huomiota jo loppulausuntovaiheessa.

Loppulausuntomenettelyn hyöty tuomioistuinkäsittelyyn useimmiten heijastuu siten, että juttu on syyttäjällä valmistellumpana. Syyttäjän on jo haastehakemuksessaan ilmoitettava ne todisteet, jotka hän pääkäsittelyssä aikoo vedota, ja mitä hän kullakin todisteena aikoo näyttää toteen. Jos epäillyn kanta esitutkinta-aineistoon on tuomioistuimen tiedossa jo syytettä nostettaessa, tuomioistuimella on paremmat edellytykset arvioida, millaisiin valmistaviin toimenpiteisiin sen tulee ryhtyä. Fredmanin kanta (2018, 217) on, että jos loppulausuntomenettely yleistyisi, kevenisi pääkäsittelyt. (HE 22/1995, 161; Jokela 2018, 196.)

Uuden esitutkintalakimuutoksen lakivalmisteluasiakirjoissa (HE 222/2010, 65) kerrottiin, että käytännössä loppulausunnolla voidaan vaikuttaa syyteharkintaan. Vaikka loppulausuntomenettelyllä voi olla merkitystä tuomioistuinkäsittelyn kannalta, voidaan merkityksen olettaa olevan korostettuna syyteharkinnassa. Jotta loppulausunnolla olisi merkitystä, tulee esitutkintaviranomaisen riittävästi harkita loppulausunnossa esitettyjen näkökohtien merkitystä jo suoritettujen esitutkintatoimenpiteiden riittävyyden kannalta.

8.2 Loppulausuntomenettelyn puutteet

Fredman (2018, 217) esittää väitöskirjassaan oman kokemuksen loppulausuntomenettelyn toteutumisesta esitutkinnassa. Hänen kokemuksensa mukaan esimerkiksi eräässä

huumerikosyksikössä ei ole pyydetty loppulausuntoa missään esitutkinnassa, johon hän on avustajana osallistunut. Loppulausuntomenettelyn käyttö on ollut Fredmanin kokemusten mukaan hyvin poikkeuksellista muissa kuin talousrikosjutuissa. Muissa kun talousrikosjutuissa, aloitteen loppulausuntomenettelystä tekee useimmiten asianosainen.

Loppulausunnon merkitystä ei ole huomioitu siten, että asianosaiset saisivat yksilöityjä loppulausuntopyyntöjä, joissa pyydetään kannanottoa tiettyihin seikkoihin. Seikkojen perusteella syyttäjä voisi päättää todistelun laajuudesta. Lain mukaan syyttäjä voi vaikuttaa asianosaisille esitettävän loppulausuntopyynnön sisältöön. Kuten aikaisemmin on mainittu, esitutkinnalla ja siten myös loppulausunnolla on perusoikeusliittymä. Syyttäjien tulisi edellyttää, että PL 21 §:n takaama asianosaisen kuuleminen on toteutettu asianmukaisesti ennen syyteharkintaratkaisua. Syyttäjien tulisi myös itse osana esitutkintayhteistyötä osallistua yksilöityjen loppulausuntopyyntöjen laatimiseen. (Fredman 2018, 218-219, 397-398.)

Rikosasioissa, joissa rikoksesta epäilty on vangittuna, ei ole varattu aikaa loppulausunnoille. Esitutkintatoimenpiteet suoritetaan niin, ettei loppulausunnolle ole jäänyt aikaa. ETL 10 luvun 1 §:n 3 momentin mukaan syyttäjää on tarvittaessa kuultava loppulausuntopyynnön tarpeellisuudesta ja sisällöstä. Tätä mahdollisuutta käytännössä käytetään harvoin hyväksi. Syyttäjät eivät ole aina puuttuneet siihen, että loppulausuntoja ei ollenkaan ole pyydetty. (Fredman 2018, 218-219, 397-398.)

9 TAPAUSTUTKIMUS

Tapauksetutkimuksen kohteena on kolme rikostapausta, jossa on toteutettu loppulausuntomenettely. Tapausten rikosnimikkeet ovat täysin erilaisia ja kahdessa tapauksista ainoastaan asianomistajan puolelta haluttiin antaa loppulausunto. Tapaus 1 on liikenne-rikosasia ja siinä oli yksi rikoksesta epäilty ja yksi asianomistaja. Tapaus 2 on perusmuotoinen väkivaltarikosasia ja siinä oli yksi rikoksesta epäilty ja yksi asianomistaja. Tapaus 3 on talousrikosasia ja siinä oli yksi rikoksesta epäilty ja yksi asianomistaja.

Tapauksetutkimukseni tapauksissa pyyntö loppulausuntomenettelystä annettiin eri vaiheissa esitutkintaa. Tapauksessa 1, rikoksesta epäillyn avustaja ilmoitti muutaman päivän kuluttua rikoksen tapahtumisajankohdasta, että haluaa antaa asiassa loppulausunnon. Tapauksessa 2, asianomistajan edunvalvoja ilmoitti tutkinnan ollessa noin puolivälissä, että haluaa antaa asiasta loppulausunnon. Tapauksessa 3, esitutkintaviranomaisen aloitteella suoritettiin loppulausuntomenettely esitutkinnan ollessa loppuvaiheessa. Kaikissa tapauksissa loppulausuntomenettely toteutettiin esitutkinnan päätteeksi.

Tapauksessa 1 asianomistajan loppulausunnossa otettiin kantaa asiantuntijalausuntoon ja perusteltiin siinä olevilla seikoilla tapahtumien todennäköistä etenemistä, koska asianomistaja ei tätä kyennyt tekemään. Rikoksesta epäillyn loppulausunnossa otettiin katkelmia rikoksesta epäillyn ja asianomistajan kuulusteluista, jotka puhuivat rikoksesta epäillyn kertoman puolesta. Tämän lisäksi perusteltiin muilla tilanteissa vallinneilla olosuhteilla, mitkä puhuivat rikoksesta epäillyn puolesta. Esitutkinta kesti noin kolme kuukautta.

Tapauksessa 2 asianomistajan edunvalvoja oli ilmoittanut halukkuutensa antaa asiassa loppulausunto. Rikoksesta epäillylle annettiin asianmukaisesti samanlainen mahdollisuus antaa loppulausunto, mutta rikoksesta epäilty ilmoitti, että ei aio antaa loppulausuntoa. Asianomistajan loppulausunnossa pyydettiin lisätutkintaa. Lisätutkintapyynnössä esitettiin kuulusteltavaksi todistajana asiantuntijaa, jolle asianomistaja oli tapahtuneesta kertonut. Lisätutkintatoimenpiteet toteutettiin ennen esitutkinnan päättämistä, joten kuulustelua ei liitetty lisätutkintapöytäkirjana rikosasiaan vaan se lisättiin esitutkintapöytäkirjaan ja sen jälkeen esitutkinta-aineisto siirrettiin syyteharkintaan. Esitutkinta kesti noin seitsemän kuukautta.

Tapauksessa 3 rikoksesta epäilty ei ollut toimittanut loppulausuntoa. Asianomistaja puolestaan antoi asiassa loppulausunnon ja pyysi loppulausunnossa selvittämään useita asioita, jotka liittyivät rikoksesta epäillyn henkilökohtaisiin varallisuusasioihin ja työnantajan tietoisuuteen niistä. Pyydettiin myös selvittämään minkä sisältöinen työ sopimus rikoksesta epäillyn kanssa on tehty ja miten sen noudattamista oli valvottu. Pyydetty asiat toteutettiin ja niistä laadittiin lisätutkintapöytäkirja jo ennen syyteharkintaan siirtoa. Syyteharkinnan aikana syyttäjä pyysi lisätutkintaa kahdesta eri asiasta, joista kummastakin tehtiin lisätutkintapöytäkirjat. Esitutkinta kesti noin yhdeksän kuukautta, mutta syyteharkinnan aikana suoritettujen lisätutkintatoimenpiteiden pituus oli noin kuusi kuukautta.

Tapaustutkimuksen perusteella kahdessa tapauksessa kolmesta asianosaiset ilmoittivat itse halukkuutensa antaa asiassa loppulausunto jo ennen esitutkinnan päättymistä. Yhdessä tapauksessa loppulausunto annettiin esitutkintaviranomaisen ehdottamana. Halukkuus loppulausunnon antamiselle saatettiin ilmoittaa jo rikostutkinnan alkuvaiheessa. Kahdessa tapauksessa rikoksesta epäilty ei antanut loppulausuntoa ollenkaan.

Tapaustutkimuksesta ilmenneen perusteella aikaa asianosaisille annettiin loppulausunnon laatimiseen 2-3 viikkoa. Tutkimuksessa olleissa loppulausunnoissa selostettiin asianosaisten näkemyksiä tapahtumien kulusta, pyydettiin suorittamaan lisäkysymyksiä todistajille tai pyydettiin kuulustelemaan todistajina henkilöitä, joita ei esitutkinnassa oltu vielä kuultu todistajana. Loppulausuntojen perusteella toteutettiin lisätutkintaa, mikäli loppulausunnoissa sitä pyydettiin. Lisäksi esitutkinnassa suoritettua loppulausuntomenettelyä huolimatta syyttäjällä oli tarpeen pyytää asiassa lisätutkintaa. Tämä voisi viitata siihen, että syyttäjä ei ollut mukana kyseisen rikoksen tutkimuksessa eikä laatimassa loppulausuntopyyntöä. Tapaustutkimuksesta tekemieni päätelmien mukaan syyttäjän rooli oli näissä loppulausuntomenettelyissä hyvin vähäinen.

Tapaustutkimuksessa esiintyneen perusteella loppulausunnossa tuotiin esille esitettyjen lisätutkintapyyntöjen lisäksi näkemyksiä tapahtumienkulusta esitutkintaviranomaista varten tai perusteltiin lain tarkoitusta syyteharkintaa varten. Varsinkin tapauksen 1 loppulausunnossa otettiin kantaa lain sisällön tarkoitukseen ja lain edellyttämiin toimintavelvoitteisiin, mutta myös näyttökysymyksiin. Tapauksessa 2 ja 3 loppulausunnot oli laadittu enemmän tutkinnanjohtajalle, joka päättää pääsääntöisesti

lisätutkintatoimenpiteiden toteuttamisesta. Tapauksista pystyi päättelemään, että esitutkintayhteistyö ei ollut syyttäjävetoista, jos esitutkintayhteistyötä oli käytännössä ollenkaan.

Tapauksen tuomioissa ei ollut havaittavissa mitään perusteluja, joista olisi suoranaisesti voinut päätellä, että tuomio annettiin loppulausunnon myötä suoritettujen toimenpiteiden tai loppulausunnossa annettujen perusteluiden perusteella. Tapauksessa rikosnimike muuttui jo syyteharkintavaiheessa lievemmäksi, millä poliisi oli asiaa tutkinut. Tapauksessa 1 tuomio oli se, millä asia oli mennyt syyteharkinnasta tuomioistuimelle. Tapauksessa 2 ja 3 rikoksesta epäilty sai tuomion siitä rikoksesta mistä häntä epäiltiin esitutkinnan aikana.

10 LOPUKSI

Loppulausuntomenettelyn toteuttamisesta on monenlaista näkökulmaa. Yksiselitteistä ja aina kaikissa tilanteissa toimivaa sääntöä on mahdotonta luoda, vaan jokainen tapaus tulee arvioida omanaan. Esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän oikeusturvan kannalta on tärkeää, että tarpeeksi huomioidaan kaikki esitutkintavelvoitteet. Loppulausuntopykälän kirjoitusilmauksesta huolimatta pääsääntöisyyttä ei ole käytännössä tunnistettavissa. Viimevuosina on ollut keskustelua esitutkinnan liiallisesta kestosta. Varsinkin talousrikosjuttujen tutkinnan kestoa on kritisoitu, mutta myös mm. seksuaalirikosten tutkinnan kesto on puhututtanut. Esitutkinnan viivytys johtuu useimmissa tapauksissa juttujen laajuudesta ja vaikeudesta. Tällaisissa tilanteissa esitutkintayhteistyön merkitys voi korostua loppulausuntomenettelyssä. Loppulausuntomenettelyllä voidaan ehkäistä syyteharkinnan aikana tulevia lisätutkintoja, ja sitä kautta myös lyhentää esitutkinnan kestoa. (Oikeusministeriö www-sivut 2018.) Viranomaisten resurssikysymykset on kuitenkin alkanut pohdittua minua tämän asian suhteen.

Poliisin ja syyttäjien resursseista on myös ollut julkista keskustelua viime aikoina. Poliisien määrää pyritään vakiinnuttamaan mm. lisäämällä opiskelupaikkoja Poliisiammattikorkeakoulussa (Sisäministeriö 2016, 20.) On myös heitetty ilmoille idea reservipoliisista poliisin apuna (Valtioneuvosto www-sivut 2018.) Syyttäjien resursseihin on otettu kantaa ainakin hallituksen esityksessä (17/2018) laiksi syyttäjälaitoksesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Hallituksen esityksessä on todettu, että syyttäjän tehtävät ovat viime vuosina muuttuneet yhä vaativammiksi ja monipuolisemmiksi. Työvoimaa sitovien vaativien rikosasioiden määrä on ollut kasvussa. Kansainväliset liittynät rikosasioissa ovat lisääntyneet ja syyttäjille on edelleen tulossa uusia kansainväliseen oikeudenhoitoon liittyviä tehtäviä. Esitutkintalaki (805/2011) velvoittaa syyttäjän myös osallistumaan jo jutun esitutkintaan. Tehtävien määrän ja vaativuuden lisääntyessä syyttäjien resurssit eivät kuitenkaan ole lisääntyneet samassa suhteessa. (HE 17/2018.)

Opinnäytetyöni jäi melko lyhyeksi. Opinnäytetyössäni oli myös aihepiirejä, joihin olisi ollut mahdollista perehtyä syvällisemmin. Pelkäsin kuitenkin asiaan sukeltamista syvällisesti sen vuoksi, että en kirjoittaisi opinnäytetyöni ohi. Opinnäytetyössäni oli minun mielestäni oleellimmat asiat kustakin aihepiiristä, joku voi toki kaivata jostain asiasta lisää tietoa. Opinnäytetyöni pituuteen toki vaikuttaa myös se, että aiheesta oli

hyvin vähän kirjoitettu kirjallisuudessa. Monissa oikeudellisissa kirjoissa oli jotain kirjoitettu, mutta asiaa ei oltu sen laajemmin tai syvällisemmin tutkittu. Tämän opinnäytetyöni tarkoitus oli toimia eräänlaisena alkuteoksena seuraavalle opinnäytetyölleni, jonka aihe on esitutkintayhteistyö loppulausuntomenettelyssä.

Esitutkintalaki (805/2011) säätelee esitutkintayhteistyöstä. Valtakunnan syyttäjänvirasto ohjeistaa esitutkintayhteistyöstä. Asiaan voisi perehtyä jatkotutkimuksella muun muassa esimerkiksi kvantitatiivisella tutkimuksella, että miten esitutkintayhteistyö toteutuu valtakunnallisesti ja voisi selvittää, että onko sen suhteen alueellisia eroja. Lisäksi loppulausuntomenettelyn tosiasiallisesta toteutumisesta eri rikosnimikkeiden osalta voisi selvittää toisella tutkimuksella. Teen itse Poliisiammattikorkeakoulussa opinnäytetyötä esitutkintayhteistyöstä loppulausuntomenettelyssä. Tuolla opinnäytetyöllä pyrin selvittämään esitutkintayhteistyön toteutumista loppulausuntomenettelyssä sekä loppulausunnon aiheuttamia toimenpiteitä. Loppulausuntomenettelyn tarkoitus on hyödyttää syyttäjää ja syyteharkintaa. Tarkoitus on myös selvittää, voiko loppulausuntomenettelystä olla kuitenkin jotain hyötyä poliisille, jotta menettelyn käyttö voisi yleistyä lainvalmistelijoiden tahdon mukaisesti.

LÄHTEET

Jonkka, J. 2001. Eduskunnan oikeusasiamiehen päätös kanteluun viivästyksestä esitutkintapöytäkirjojen toimittamisessa syyttäjälle. Diaari nro 1837/4/99. Viitattu 5.10.2018. <https://www.oikeusasiamies.fi/fi/ratkaisut/-/eoar/1837/1999>

Esitutkintalaki 22.7.2011/805 muutoksineen.

Esitutkintalaki (kumottu) 30.4.1987/449 muutoksineen.

Fredman, M. 2013. Rikosasianajajan käsikirja. Helsinki: Talentum.

Fredman, M. 2018. Puolustajan rooli. Alma Talent Oy.

Hallituksen esitys 17/2018. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Syyttäjälaitoksesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

Hallituksen esitys 222/2010. Hallituksen esitys Eduskunnalle esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön uudistamiseksi.

Hallituksen esitys 82/1995. Hallituksen esitys Eduskunnalle rikosasioiden oikeudenkäyntimenettelyn uudistamista alioikeuksissa koskevaksi lainsäädännöksi

Helminen, K., Fredman, M., Kanerva, J., Tolvanen, M. & Viitanen, M. 2014. Esitutkinta ja pakkokeinot. Viitattu 2.11.2018. Helsinki: Talentum. [https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.lil-lukka.samk.fi/teos/CABBCXCTEB#kohta:ESITUTKINTA\(\(20\)JA\(\(20\)PAKKOKEI NOT\(\(20](https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.lil-lukka.samk.fi/teos/CABBCXCTEB#kohta:ESITUTKINTA((20)JA((20)PAKKOKEI NOT((20)

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uud. p. Helsinki: Tammi.

Jokela, A. 2018. Rikosprosessioikeus. Helsinki: Alma Talent.

Keinänen, A. & Väättänen, U. 2016. Empiirinen oikeustutkimus - mitä ja milloin? Teoksessa Miettinen, T. (toim) Oikeustieteellinen opinnäyte - artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta. Edita Publishing Oy. <https://www-edilex-fi.lillukka.samk.fi/kirjat/16170.pdf>

Kuisma, P. 2012. Laadullisista tutkimusmenetelmistä. Huittinen: Liiketalouden koulutusohjelma. https://moodle2.samk.fi/pluginfile.php/472470/mod_resource/content/1/kvali/LAADULLISISTA_TUTKIMUSMENETELMISTA_2012.pdf

Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 11.7.1997/689 muutoksineen.

LaVM 44/2010. Lakivaliokunnan mietintö Hallituksen esityksestä esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön uudistamiseksi

LaVM 9/1997. Lakivaliokunnan mietintö rikosasiain oikeudenkäyntimenettelyn uudistaminen alioikeuksissa.

Oikeusministeriö www-sivut 2018. Rikosprosessin joutuisuutta halutaan parantaa. Viitattu 3.11.2018. www.oikeusministerio.fi

Poliisihallitus. 2016. Käsikirja esitutkintapöytäkirjan laadinnasta POL-2016-8514.

Rantaeskola, S (Toim.). 2014. Esitutkintalaki – kommentaari. Poliisiammattikorkeakoulun oppikirjoja. Tampere: Juvenes Print.

Sisäministeriö 8/2016. Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta. Viitattu 2.11.2018. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160390/Sisaisen_turvallisuuden_selonteko_SUOMI_18052016.pdf

Tolvanen, M. 2001. Loppulausunnot rikosprosessissa. Defensos Legis N:o 3/2001.

Tolvanen, M. & Kukkonen, R. 2011. Esitutkinta- ja pakkokeino-oikeuden perusteet. Helsinki: Talentum.

Valtioneuvoston www-sivut. 2018. Reservipoliisi olisi poliisin apuna yllättävissä, poikkeuksellisissa ja tilapäisissä tilanteissa -artikkeli. Viitattu 2.11.2018. www.valtioneuvosto.fi

VKS 2013:7. Esitutkintayhteistyötä koskeva ohje. Viitattu 8.9.2018. http://www.vksv.oikeus.fi/material/attachments/valtakunnansyyttajanvirasto/vksvliitetiedostot/julkaisusarja/6INH2xNvT/7_Esitutkintayhteistyota_koskeva_ohje.pdf

VKSV 2010. Valtakunnansyyttäjänviraston työryhmämietintö vaativien rikosasioiden käsittelyn viipyminen. Viitattu 8.9.2018. <http://www.fredman-mansson.fi/VKSV-mietinto.pdf>

